

Porabje

Tednik Slovencev na Madžarskem • Monošter, 19. marca 2026 • Leto 36, št. 11

ŽUPANIJSKO NARODNOSTNO PRIZNANJE VALERIJ ČASAR

HOTEL IN RESTAVRACIJA LIPA V MONOŠTRU JESENI S SVEŽO PODOBO
stran 3

DAN, KO JE SNEG POLOMIL DREVEŠA IN UGASNIL LUČI
stran 5

ENJAJ, STARA NACA!
stran 8

ŽUPANIJSKO NARODNOSTNO PRIZNANJE VALERIJI ČASAR

V dnevaj kauli vogrskoga državnoga svetka, 15. marciuša, Skupščina Železne županije vsakšo leto šegau má prejkdati priznanja lidam, šteri so dosta napravili za gospodarstvo, paverstvo, turizem, novinarstvo, domoznanstvo, naravo, upravo,

Batthyányina. Ta naša vküpna erba bi mogla povezati nas vse, je končo.

Dijaki osnovne šaule, srejd-nje šaule pa gimnazije v Celldömölki so nutpokazali lejpi kulturni program, v šterom so gorobidili, ka vse se je godilo na predvečer

Monika Dravec in Valerija Časar že 26. leto delata pri varaškem slovenskom radioni. Valika je rada v študioni, eške rajši pa je med svojimi lidami na tereni.

šaulstvo, kulturo, zdravstvo, socialno delo, mladino, šport, varnost – pa za narodnosti v županiji. Letos je priznanje za zasluge na področji narodnosti (»Vas Vármege Szolgálatáért Nemzetiségekért Tagozata«) leko prejkvzela novinarka Radiona Monošter Valerija Časar (Kovács László Péterné) tő. Letošnji svetek so držali 13. marciuša v kulturnom domi v Celldömölki. Tau je biu praznik varaša tő, zatok je bila dvorana puna do slejdnjoga kotá. Po vogrskoj himni sta navzauče oprvim pozdravila župan varaša László Fehér pa predsednik županijske skupščine László Majthényi. Parlamentarni poslanec okrožja Péter Ágh je v svojom svetešnjom guči povodo, ka je 15. marciuš mističen den madžarske zgodovine, vej je pa narod pokazo, ka ne popüšča več. Revolucija pred 178 lejtami pa bojna za slobaudnost po njej sta prej mela dosta herojov iz Železne županije tő, med njimi ministrskoga predsednika Lajosa

revolucije pa na tisti veuki den. Zmejs so gučali verše, majutali z zastalami, de so pa dosta spejvali tő.

V tretjom tali svetka so prejkdali županijska priznanja več kak štirideset lidam, med njimi Valiki Časar. V kisnejšom intervjunu nam je povödala, ka je nej čakala, ka priznanje dobi. »Gda sem tau čöjla, sem čöjtala, ka se je vrejdo bilau za Slovenko naroditi. Dja od maloga mau gunčim naš slovenstji djezik, vogrstji sem se navčila samo v šauli. Vsikdar sem rada delala za Slovence. Trnok lepau zavalin Državnoj slovenskoj samoupravi, ka me je predlagala za tau priznanje.«

Valika Časar skor od začetka, že 26. leto dela na Radioni Monošter kak novinarka, tau delo pa go je vleklo že v mlašeči lejtaj. »K nam je odo novinar iz Murske Sobotte Jože Graj, steri je namé vsikdar snemo za radio. Dja sem mlada deklčina bejla, pa se je mena tak vidlo, kak on vsefelé spitava. Te sem že zmišlaval, ka bi tau dja

tü rada vöspobala. Vejn je Baug sto, ka se je sledkar naraudo slovenski radio v Varaši. Gda sem čöjla za njega, sem včasik prajla, ka morem tatiti delat, ka koli baude.«

Nagrajenka eške dobro poni svojoprvoreportažo. »Naredla sem go s svojov babicov o križaj, steri stodjijo na Verici pa v Ritkarovcaj. Kolejgar Dušan je trnok povalo moj intervju, ka se je prej sploj dobro posrečo. Tau mi je dalo volau, stera je do gnes vödžala, mabiti zatok sem leko zdaj prejkvzela tau priznanje.«

Valika s svojim delom dosta pomaga porabskim lidam, ka leko v maternoj rejči do informacij pridejo. Tau má veuko znamenje, vej pa zavolo toga je krepša identiteta domanji Slovincov pa baukša njina gezikovna kultura. Zavolo oddaj Radiona Monošter bole pomalek dé njina asimilacija. Nagrajenki pa se donk najbolje vidi, ka se leko med delom pogučava z lidami. »Ništerni so tak oprejtji, ka mi takšo tü povejo, ka so eštje nikoma nej. Dostakrat zmišlavam: 'Kak tau, ka je mena vse tau vöovado?' Istina pa je, ka se ništerni bojijo, depa več je takši, steri rade vaule gunčijo. Dja sem rada med lidami, rada dém na teren.« Program varaškoga slovenskoga radiona radi poslúšajo na slovenskoj strani grajnca tő, tak leko v Prekmurji ranč tak zvejo za kulturne ali turistične prireditve v vesnicaj kauli Monoštra. Valika dosta odi snemat prejk mejé. »Starištje od očo so se v Markovci pa Čöpinci narodili. Eštje gnes mam tam vnaugo žlate, stera mi dosta, dosta pomaga. Povejo mi, kama leko dém, koga leko gorapoiščem. Zavolo tauga sem na gausta na Goričkom, depa ojdl, ka sem v Ljubljani tü, gde ranč

tak moji živéjo. Med svojim radijskim delom sem spoznala dosta löjdi na bejdvej stranaj grajnca.«

Valika Časar je ustanovna članica Porabskoga kulturno-turističnoga društva v Andovci, gde se je narodila. »Vsakšo paut rada dém, ka koli geste v Andovci. Furt sem pauleg, furt pomagam,

na letje bau, vej smo pa Andovčani nej takši, ka bi nej ladali. Tak smo na paut šli, ka prej 'o, tau nika nej, tau v malom prsti mamo'. Depa zatok smo v pamet vzeli, ka je nej tak na letje titi. Žmetno je bilau, depa takšo veldje nam je bilau, ka smo po cejlj Sloveniji leko skaus šli. Tau se leko Karčini Ho-

Nagrajenka je v 2017. leti gratala časna faranka markovske fare, gde je sploj dosta intervjunov napravila (na kejpi s plebanošom Dejanom Horvatom in Robertom Bajžekom).

najbola, gda društvo kaj má. Pa eštje tam mam mamo v Andovci, zavolo tauga na gausta dém domau.« Nagrajenko vsikdar najdemo na najvejši porabski programaj, kak sta borovo gostüvanje pa Vrajža nauč. Če rejsan dosta pomaga pri organizaciji tő, najbolje go venak poznamo kak edno od čaralic. »Gda je prva Vrajža nauč bejla, so mi prajli, aj se zravnaj za tau. Te pa se mi je tau tak povidlo, ka gde koli, ka koli djeste, rejsan sem furt čaralica. Tau je dobro špilati, leko se malo tapistiš. Malo si leko slobauden, nišče ali skor nišče te ne spozna. Na dosta mejstaj sem že čaralica bejla, vöjpam, ka do me eštje zvali, gda mo starejša, te tü.« Valika že od prvoga pohoda dale odi z andovskim društvom od Maloga Triglava do Triglava na Gorenjskom. »Prvo paut, gda smo šli, tisto je trnok velko bilau. Mislili smo, ka tau

leci zavalimo, on je tau kak predsednik društva vönajšo. Istina, gor do Triglava sem na žalost ešče nej prišla, mam pa eštje tau želenje. Ne vejim, če se mi tau prišika v življenji, leko, ka nej. Malo sem že probala tagor titi, pa sem se zbojala, pa sem se mogla obrnauti. Na Kredarici pa sem že petkrat bejla.« Leko povejmo, ka je nej mujs, ka Valika Časar rejsan pride na vrejek Triglava, vej je pa že tak tő »prava Slovenka«. S svojim mišljenjom pa flajsnostjov je leko pelda za dosta lidi, gvüšni pa smo, ka de v penzionistični lejtaj eške dale tak aktivna v kulturi kak do tega mau. Nagrajenki sta v Celldömölki gratulejrala Karči Holec kak predsednik predlagateljice DSS pa varaška slovenska generalna konzulka Dubravka Šekoranja. Kolegici Valiki Časar čestita našo uredništvo tő.

-dm-

Hotel in restavracija Lipa v Monoštru jeseni s svežo podobo

V središču Monoštra stoji zgradba, ki jo mnogi Porabci preprosto ime-

Slovenski kulturni in informacijski center upravlja podjetje Porabje d.o.o.,

moderno in lepo. A vemo, da je treba iti v korak s časom. Oprema se obrabi, trendi se spreminjajo." Zato so že pred leti pripravili notranje arhitekturne načrte, s katerimi želijo ustvariti enotno podobo celotne hiše. Za uresničitev načrtov so čakali na primeren razpis.

li vhodna vrata in drugo stavbno pohištvo," dodaja direktorica.

Prenove bodo deležni tudi hodniki in razstavni prostor. "Celovita obnova bo

precej gostov, imajo med 8000 in 9000 nočitev. Začetek leta je običajno mirnejši, poletje predstavlja glavno sezono, jeseni pa se število gostov spet ne-

Direktorica hotela in restavracije Lipa Anita Vajda

nujejo Slovenski dom. V njej delujeta hotel in restavracija Lipa, ki sta del Slovenskega kulturnega in informacijskega centra v Monoštru, enega najpomembnejših središč slovenske skupnosti v Porabju. Po skoraj treh desetletjih delovanja stavbo zdaj pripravljajo na temeljitejšo prenavo.

Hiša slovenske skupnosti

Slovenski kulturni in informacijski center v Monoštru je vrata odprl leta 1998. Od takrat večje celovite prenovne ni bilo, zato je postalo jasno, da bo stavbo treba temeljito posodobiti.

"Slovenski kulturni in informacijski center, ki ga mnogi poznajo tudi kot Slovenski dom, ima za našo skupnost izjemen pomen," poudarja direktorica hotela Anita Vajda. "Pri nas namreč ne sprejemamo le hotelskih gostov, temveč tudi visoke predstavnike delegacij ter udeležence meddržavnih in mednarodnih dogodkov."

ki ga je leta 1996 ustanovila Zveza Slovencev na Madžarskem. Glavni dejavnosti podjetja sta nastanitvena dejavnost in gostinstvo, v okviru

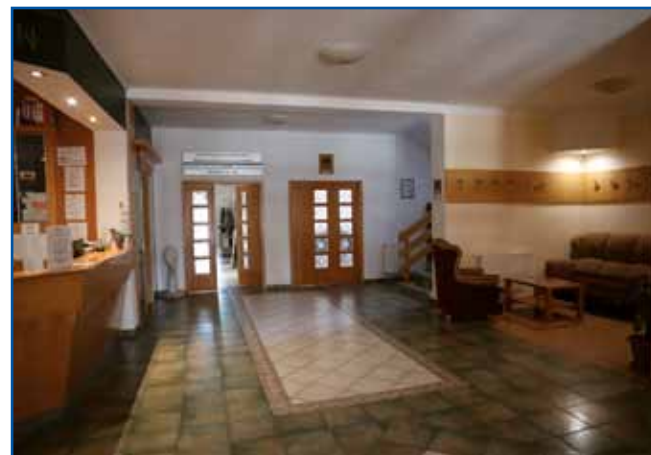
Prenovljena bo tudi restavracija, ki zaradi svoje prostornosti pogosto gosti družinske, prijateljske in poslovne dogodke, med njimi tudi poroke.

centra pa delujeta hotel in restavracija Lipa.

Prenova po skoraj treh desetletjih

V zadnjih letih so v stavbi izvajali predvsem manjše nujne posege. Med energetske krizo so s pomočjo programa iz Slovenije zgradbo energetske sanirali, sicer pa večjih naložb ni bilo, dodaja Vajdova. "Takrat, ko so uredili notranje prostore, je bilo vse

bodo med drugim predstavili točilni pult, zamenjali okna, talne obloge in strop, posodobili opremo in pohištvo ter tehnično opremo v točilnem delu. Prenovljen bo tudi sprejemni prostor. "Recepcijo bodo predstavili na nasprotno stran, na njenem dosedanem mestu pa uredili sanitarije za invalide. Uredili bodo tudi prijeten hotelski predprostor ter zamenja-

Ob prenovi bodo recepcijo prestavili na nasprotno stran, na njenem dosedanem mestu uredili sanitarije za invalide, v prostoru pa bo nastal tudi prijetno predverje za goste z novim vhodom.

omogočila sodobno, prijetno in tehnično ustrezno okolje za obiskovalce in udeležence naših prireditelj," poudarja Vajdova.

Mesec dni zaprtih vrat

Obnovo načrtujejo septembra, zato bo center predvidoma zaprt približno en mesec. Po besedah direktorice bo projekt pomembno izboljšal tudi konkurenčnost hotelsko-gostinskega dela. "Prenovljeni prostori bodo okrepili kakovost naših storitev, povečali prepoznavnost centra ter zagotovili možnosti za dolgoročni razvoj," pravi. S prenavo bodo tudi zaposlenim zagotovili sodobnejše in prijetnejše delovno okolje. V hotelu in restavraciji je sicer trenutno zaposlenih 17 ljudi.

Okoli devet tisoč nočitev na leto

Hotel Lipa letno sprejme

koliko zmanjša. Podoben ritem ima tudi restavracija, v kateri potekajo tudi številni družinski, prijateljski in poslovni dogodki, pogosto tudi poroke.

»Tudi naša restavracija ima pomembno poslanstvo – pogosto namreč predstavljamo slovensko kulinariko,« poudarja Vajdova.

Naslednji korak: prenova hotelskih sob

Letošnja prenova skupnih prostorov pa je šele prvi korak. Prenoviti želijo tudi hotelske sobe in tudi za to bodo poskušali dobiti denar na razpisih. Če bodo načrti uspešni, bo slovenski dom v Monoštru v prihodnjih letih dobil sodobnejšo podobo, kljub temu pa ne bo izgubil domačnosti in bo še naprej pomembno stičišče srečevanj slovenske skupnosti v Porabju.

Vida Toš

Pravljično popoldne v Slovenski vesi – oživljanje narečne dediščine

V Slovenski vesi je 10. marca potekalo prav posebno pravljično popoldne, ki sta ga pripravili Zveza Slovencev na Madžarskem ter Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobotica. Dogodek je združil ljubitelje pripovedo-

Attila Bartakovics je pripovedoval porabsko zgodbo.

vanja, narečnega jezika in ljudske dediščine ter obiskovalcem ponudil prijetno kulturno doživetje.

Na začetku prireditve je navzoče pozdravila

Program je popestril mladi harmonikar Lukas Gumilar.

predsednica Zveze Slovencev na Madžarskem Andrea Kovacs in poudarila, da so skupni dogodki pomembni za ohranjanje slovenske kulture in jezika v Porabju. Zatem je spregovorila direktorica soboške knjižnice Klaudivja

Šek Škafar in izpostavila, da pravljice niso namenjene samo otrokom, temveč tudi odraslim. Po njenem mnenju pravljice prenašajo modrost, izkušnje in življenjske nauke, zato so lahko poučne tako za najmlajše kot tudi za

Tudi odrasli poslušalci z veseljem prisluhnejo pravljicam.

starejše generacije. Prav zaradi teh vrednot imajo pomembno mesto v kulturni dediščini. Osrednji del popoldneva je bil namenjen pripovedovanju pravljic. Knjižničarke v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobotica, Metka Celec, Vesna Radovanovič in Klaudivja Šeruga, so pripovedovale v prekmurskem narečju, s čimer so obiskovalcem približale bogastvo prekmurske govornice. Attila Bartakovics, direktor Radia Monošter, je pripovedoval v porabskem narečju.

Prireditve je dodatno popestril Lukas Gumilar, ki je s harmoniko ustvaril prijetno razpoloženje in z glasbo povezal posamezne dele programa.

Pravljično popoldne je del projekta Obujamo dediščino, v okviru katerega podobne dogodke organizirajo v več knjižnicah po Sloveniji. Eden izmed glavnih ciljev projekta je ohranjanje in spodbujanje uporabe narečnega jezika, saj prav narečja predstavljajo pomemben del kulturne identitete posameznih pokrajin.

Organizatorji so ob tem spomnili tudi na stare čase, ko so ljudje v dolgih zimskih večerih ob domačih opravilih radi poslušali ali pripovedovali pravljice. Takrat so bile zgodbe način druženja, prenašanja znanja in krajsanja časa. Prav s takšnimi dogodki danes znova oživljajo to tradicijo in jo prenašajo na mlajše generacije.

Lilla Bugán

Pod Srebrnim brejgom ...

... se bojna za vsikšoga človeka bije. Ja, eške malo, samo malo pa volitve (választás) naprej pridejo. Kak vögleda, dvej najvejši stranki (párt) sta vcejlak vküper prišli. Malo ovak povejdano, ankete od toga pripovejdajo, ka za obadvej de gnako lidi dalo svoj glas. Skrak tej dvej aj bi v parlament eške štiri stranke prišle. Kak vsigdar v zadnji

Tě jumbo plakat so vnaugi lidge za trno lagvoga razglasili. Nej samo tau, ka so pokojnoga igralca Bibiča za politične ineterese ponücali, eške litere za ukradnjene valajo.

lejtaj, vcejlak nauve stranke so se »narodile«. Depa, v nji so najbolje prejnji tisti, steri za stare politične mačke valajo. Eni so si ménje Demokrati dali, eni drugi pa ménje Mi, socialisti!. Tejm slejnjim zagnauk nika ne obačava, ka v parlament pridejo. Ranč tak stranka Resni.ca po robej parlamenta ojdi, ka bi na dveri rama demokracije leko klonckala.

V tom bitji za parlament pa po tejm za velke funkcije nisterne je nika nej sram narediti. Po svojoj staroj šegi tau v stranki SDS Janeza Janše delajo. Rejsan ne prebejrato rejči, nika njim je nej sveto. Od toga slejgen plakat pripovejda, na steron se leko legendarni igralec Polde Bibič vidi. Skrak njega ranč tak poznani pa poštvüvani Ivo Ban stodji. Ka mo bole razmeli, od koga pripovejdamo, nut v historijo trbej poglednoti. Velki slovenski pisatelj Tone Partljič je leta 1983 bridko komedijo Moj ata, socialistični kulak napiso. Nej dugo trbelo, že se je od filma brodilo. Leta 1987 film Moj ata, socialistični kulak vöpride. Film je zvezda grato, eške gnes ga lidge trno radi gledajo. Od maloga človeka pripovejda, steri se v škripcaj socialistične revolucije v Jugoslaviji najde. Vse vküper se v lejtaj po drugoj velkoj bojni godi. Zmejs Partljič tüdi tau napiše, gda veški glavaš malomi verti povej: Zdaj skrb moraš meti, ka povejš. Zdaj svobodo mamó. Leko te za eno rejč, za eno kilo mesa nut zaprejo.

Tau je v filmi rejsan smeja vrejdo, gda ga človek gnes gleda. V tisti časaj pa je tau velka istina bila. Pa ranč tau so na plakati napisali. Rejč Svoboda od stranke pripovejda, steri je štiri leta nazaj ranč od Janše stranko na volitvaj v »žepko djau«. Depa, pokojni Bibič je rejsan velki igralec biu, če nej najvejši. Njegva držina je visko svoj glas zdignola. Tüdi Tone Partljič je nej tiüma ostano: Moje litere so mi za zamazano politično kampanjo fkradnoli. Janša pa njegvi so se zglasili, depa kak vsigdar, se krive ne čütijo. Pa se pitamo, se rejsan za politično plejzanja gor po garicaj vse leko naredi? Janša Trumpa trno rad ma. Un takše vsikši den dela. Pa če leko Trump, zakoga volo ge ne bi mogo.

Srebrni brejg si öči doj stiskava. Nej bi rad vse tau gledó, gda se slovenska politična gnojšnica mejša pa se ranč mrtve ne poštvüje.

Miki Roš

DAN, KO JE SNEG POLOMIL DREVEŠA IN UGASNIL LUČI

Ko se je 20. februarja tudi nad Porabjem pojavila snežna ujma, se je zdelo, da je pokrajino

Drevesa čez ceste in zaprta meja

Snegolom je v nekaj urah spremenil pokra-

sploh omogočiti dostop do vasi.«

Šestdeset kilometrov poškodovanega omrežja

Po prvih podatkih je bilo na širšem območju Porabja in okolice Monoštra poškodovanih približno 60 kilometrov električnega omrežja. Župan ob tem rad uporabi primerjavo, ki pove več kot številke. »To je razdalja, podobna razdalji od Senika do Maribora. Tega ni mogoče popraviti čez noč.«

Samo v občini Gornji Senik so morali zamenjati tudi več kot 50 električnih drogov. Na pomoč so zato prišli delavci elektra iz različnih delov Madžarske in več tednov odpravljali posledice neurja.

Agregati namesto elektrike

Dokler električnega omrežja niso mogli popraviti, so morali improvizirati. Na območju vasi so postavili dvanajst večjih agregatov, občina pa je prebivalcem začasno razdelila tudi manjše agregate, s katerimi so si lahko vsaj delno zagotovili ogrevanje in toplo vodo.

Električno omrežje so nato postopoma vzpostavljali po posameznih delih vasi. Večina prebi-

valcev je elektriko dobila po nekaj dneh, nekateri pa precej pozneje. Ena od družin jo je znova dobila šele 2. marca – skoraj dva tedna po izpadu.

Od neurja k novim načrtom

Čeprav je zadnje tedne zaznamovalo odpravljanje posledic ujme, se na Gornjem Seniku že ozirajo v prihodnost. Občina je namreč pridobila približno 180.000 evrov za obnovo lokalne ceste na Grbenščku nad pokopališčem, pravi Andrejek. S tem bodo izboljšali prometno infrastrukturo za tamkajšnje prebivalce. Že dalj

uresničiti v svojem županskem mandatu.

Počasi več prebivalcev

Kljub težavam imajo tako v vasi tudi spodbudne novice. Na Gornjem Seniku trenutno živi približno 585 prebivalcev. »Počasi gre število prebivalcev navzgor. Nove državne subvencije za mlade družine prinašajo očitno rezultate tudi pri nas,« meni Andrejek.

Več otrok je tudi v vrtcu, trenutno okoli 18. To daje upanje, da bo v prihodnje več učencev tudi na dvojezični osnovni šoli, dodaja. »Naš cilj je preprosto,« še pravi Andrejek. »Da se število otrok in

Gornjeseniški župan Szabolcs Andrejek

prekrila velika težka odeja. Pretežka za številna drevesa in drogo-ve, za brajde in še kaj. Moker sneg je podiral drevesa, lomil veje in jih metal čez ceste ter električne vode. Luči so ena za drugo ugasnile in v nekaterih hišah so jih znova prižgali šele skoraj dva tedna pozneje. Razmere so bile resne tudi v največjem slovenskem naselju v Po-

rabju, na Gornjem Seniku. Kot pravi župan Szabolcs Andrejek, je bila celotna občina brez električne energije skoraj 60 ur, nekateri prebivalci pa so morali nanjo čakati še bistveno dlje.

jino in življenje v njej. Zaradi podrtih dreves so morali začasno zapreti tudi mejni prehod Martinje – Gornji Senik, skupaj z okoliškimi cestami je bil zaprt približno dvanajst ur.

»Razmere so bile resnevarne,« pripoveduje Andrejek. »Drevesa so padala na ceste in žice, zato je bilo najprej treba zagotoviti varnost in

Ponekod so drevesa padala tudi na hiše.

Domači prostovoljni gasilci so pomagali pri odstranjevanju podrtih dreves s cest.

časa si prizadevajo tudi za temeljito obnovo glavne ceste skozi naselje, ki povezuje slovensko mejo z Monoštrom. »Ta cesta ima skoraj šestdeset let star asfalt – oziroma to, kar je od njega ostalo,« pravi Andrejek in dodaja, da je to res projekt, ki ga želi

prebivalcev postopoma povečuje in da ljudem pomagamo ustvariti čim boljše življenje tukaj.« Po snežni ujmi, ki je za nekaj dni ugasnila luči v porabskih vaseh, se življenje tako počasi vrača v običajni ritem in v prijaznejši vsakdanjik.

Vida Toš

*Opozorilne table pred prečkanjem
železniških tirov*

Ministrstvo za infrastrukturo je začelo novo kampanjo za večjo varnost v železniškem prometu. Cilj kampanje je povečati zavedanje o nevarnostih v bližini železniške infrastrukture in zmanjšati nesreče na tirih. Prvo opozorilno tablo so postavili na železniški postaji Maribor Tabor, podobne pa bodo nameščali na mestih, kjer ljudje pogosto nedovoljeno prečkajo železniške tise. V Sloveniji je po podatkih ministrstva 687 označenih železniških prehodov, približno polovica brez zapornic. Poleg teh ljudje uporabljajo tudi številne nelegalne prehode, ki jih bodo pristojni v sodelovanju z železnicami in lokalnimi skupnostmi popisali ter tam postavili opozorilne table. Železniški promet je sicer eden najvarnejših načinov prevoza, največ nesreč pa se zgodi zaradi neupoštevanja pravil - obvoza zapornic, vožnje mimo rdeče luči ali prečkanja tirov na neoznačenih mestih. Prav slednje, tako imenovani črni prehodi, predstavljajo posebno tveganje. Na agenciji za železniški promet poudarjajo, da tehnologija sama ne more preprečiti nesreč, če ljudje ne ravnajo odgovorno. Posebno pozornost bodo zato namenili uzaveščanju otrok in mladih, pri čemer bodo sodelovali tudi z izobraževalnimi ustanovami.

*Pozivi k dostopnejšemu zdravljenju
debelosti pri otrocih*

Na posvetu o zdravljenju debelosti pri otrocih in mladostnikih so strokovnjaki opozorili na nepopolno mrežo centrov za krepitev zdravja in pomanjkanje kadra, zlasti pediatrov. Strinjali so se, da je nujno zagotoviti enako dostopnost do obravnave po vsej državi. Strokovnjaki opozarjajo, da je debelost kompleksen zdravstveni problem, ki ga ni mogoče poenostaviti z nasveti o manjši količini hrane in več gibanja. Pri obravnavi je potreben celosten pristop, ki vključuje tudi psihološko podporo, spodbujanje telesne dejavnosti ter preverjanje morebitnih zdravstvenih zapletov, kot so sladkorna bolezen ali povišani krvni tlak. Ker na sekundarni ravni zdravstvenega varstva trenutno deluje le en center za zdravljenje debelosti - v Šentvidu pri Stični - so udeleženci razpravljali o vzpostavitvi novega regijskega centra v severovzhodni Sloveniji, kjer je debelost med otroki najbolj razširjena.

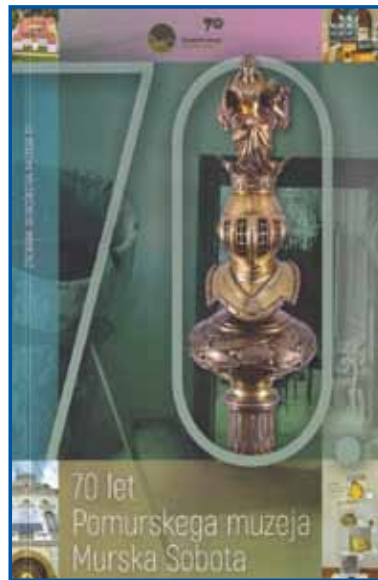
Izšel 30. Zbornik soboškega muzeja

V eni naših prejšnjih številke ste lahko prebrali, da je v letu 2025 Pomurski muzej Murska Sobota praznoval 70. obletnico ustanovitve. V takratnem članku smo se posvetili delovanju muzeja v preteklih sedmih desetletjih, tokrat pa na kratko predstavljamo jubilejni 30. Zbornik soboškega muzeja, ki je izšel z letnico 2025. Moč Pomurskega muzeja je poleg njegovih primarnih dejavnosti, kot so zbiranje, hranjenje in razstavljanje predmetov ter izobraževanje, tudi v publicistični dejavnosti. Muzejski zborniki kot periodične publikacije izhajajo od leta 1990, in sicer s strokovnimi prispevki o pomurski preteklosti izpod peresa muzejskih in zunanjih avtorjev.

Trideseti zbornik je izšel v jubilejnem letu, zato so v uvodnih ustanovi čestitali predstavniki krovnega ministrstva in obeh občin ustanoviteljic. Sekretar na ministrstvu za kulturo Matevž Čelik Vidmar je muzej označil kot nepogrešljivega varuha bogate kulturne dediščine v severovzhodni Sloveniji. Župan soboške občine Damjan Anželj se je zahvalil vsem, ki so v preteklih sedemdesetih letih prispevali k razvoju muzeja, kot največji zaklad ustanove pa označil zbrane zgodbe. Župan moravskotopliške občine Alojz Glavač pa je prepričan, da je Pomurski muzej osrednji prostor raziskovanja, varovanja in predstavljanja lokalne dediščine ter močno prispeva k prepoznavnosti Pomurja v slovenskem in širšem prostoru.

Četrty uvodnik je napisal urednik zbornika, direktor muzeja Branko Kerman, ki opisuje tudi dogodke v času ustanavljanja muzeja ter okoliščine postavljanja prve razstave. Izpostavlja pomembno vlogo

vseh treh svojih predhodnic (Vlaste Koren, Irene Šavel in Metke Fujs) ter pomen arheoloških raziskav med gradnjo avtoceste skozi Pomurje. Kot velik dosežek označuje odprtje prve prenovljene stalne

razstave v letu 1997, še večji pomen pa pripisuje postavitvi nove stalne razstave Ljudje ob Muri, ki poteka še danes. Zbornik nato na nekaj straneh prinaša izbor fotografij z razstav, od tistih najstarejših do sedanjih.

Prvo razpravo je prispevala muzeologinja in arheologinja Verena Perko, ki poudarja, da v Pomurskem muzeju kljub prostorskim stiskam vsako leto nastane nek nov košček razstave, močno povezan s skupnostjo. Muzealci naj bi s tem spodbujali ohranjanje dediščine in tudi domačega jezika. Direktorica Narodnega muzeja Slovenije Mateja Kos v prispevku uporablja nenaadne metode: za mnenje o vlogi sodobne muzeologije v regionalnih muzejih sprašuje tudi umetno inteligenco. Zanj so tovrstne ustanove najpomembnejši deli mreže muzejev, saj temelji njihovo poslanstvo na tesni povezanosti z okoliškimi prebivalci, pokrajino, šegami in navadami. V zborniku sledi predstavi-

tev posameznih oddelkov in zbirke Pomurskega muzeja. Jelka Pšajd pri opisu Kustodiatata za etnologijo in kulturno antropologijo izpostavlja, da je etnološko delo usmerjeno v večinsko podeželsko okolje, zadnjih dvajset let pa raziskujejo in zbirajo tudi v Porabju in Radgonskem kotu. Samo Sankovič poudarja, da obsega arheološka zbirka muzeja več kot tristo tisoč predmetov, to število pa se je najbolj povečalo po velikih arheoloških raziskavah pred gradnjo pomurske hitre ceste. Izbor najpomembnejših rekvizitov je na ogled v prvih štirih prostorih nove stalne razstave.

Muzejska svetovalka Tamara Andrejek v prispevku opiše umetnostnozgodovinsko zbirko, ki se je razvila iz predmetov, ki so del muzejske zbirke vse od ustanovitve. Predstavlja sklope muzealij, načine pridobitve in shematični pregled razstav, ki so prikazovale umetnostnozgodovinsko kulturno dediščino pokrajine ob Muri. Zgodovinarica Tadeja Andrejek piše o zgodovinski zbirki muzeja, ki celovito dokumentira politični, družbeni in kulturni razvoj Pomurja. Obsega več kot 5500 predmetov ter bogato arhivsko, fotografsko, numizmatično, vojaško in dokumentarno gradivo.

Višja kustodinja pedagoškega oddelka Mateja Huber v članku predstavlja razvoj izobraževalne in vzgojne dejavnosti v muzeju skozi sedem desetletij. Kot nove oblike dela našteva učne ure, delavnice, družinske in počitniške programe ter programe za ranljive skupine. Kustosinja Lea Hadler piše o konservatorsko-

restavratorski dejavnosti v muzeju, katere cilji so preventivna konservacija, odpravljanje nastalih poškodb na predmetih in preprečevanje novih. V zadnjem razdelku zbornika se vrstijo razprave, ki niso tesno povezane z obletnico Pomurskega muzeja, so pa pomembne za razumevanje prostora. Oskar Habjanič se posveča kulturni četrti, ki jo je v Murski Soboti načrtoval arhitekt Feri Novak in bi omogočila prepletanje kreativnega, podjetniško-industrijskega sektorja ter javnih kulturnih in neprofitnih zavodov. Andreja Benko in Tajda Benko pišeta o dvorcu Rakičan, ki stoji nekoliko odmaknjen od Murske Sobote sredi angleško zasnovanega parka. Obravnavata lastnike, zgodovinske mejnike in arhitekturo dvorca. Zlatu kot potencialni sledni prvini za določitev primarnega ležišča deblaka iz 16. stoletja iz Mure pri Hrastju se posvečajo Sašo Šantl, Andrej Gaspari, Matej Dolenc, Maks Merela in Miha Humar. Umetnostni zgodovinar Janez Balažič obravnava leta 2017 na podstrešju župnijske cerkve svetega Martina v Martjancih razkrito glavo Marije z angeloma, sicer del kompozicije Marije zavetnice s plaščem na slavoločni steni. Publikacija se konča z recenzijo monografije zgodovinarja Lászla Góncza z naslovom Pot Prekmurja v južnoslovansko kraljevino, ki jo je prispeval Dušan Mukič.

Okusno oblikovani zbornik prinaša bogato fotografsko gradivo in obsežen seznam literature po posameznih prispevkih. Ostal bo kot spomin na častitljivo obletnico muzeja, ki še naprej pripoveduje zgobe o ljudeh ob Muri.

-dm-

KDOR IMA CVETLICE RAD/STO MA RAUŽE RAD...

PRVA SPOMLADANSKA VRTNARSKA DELA

Ko se zemlja v marcu posuši, se lahko lotimo puljenja starih vrtnin, ki ne dajejo več pridelka, prekopavanja in gnojenja tal. Prav tako lahko

potrebovale rastline, ki močno izčrpavajo tla, denimo zelje in druge kapusnice, kumare, paradižnik, zelena. Od organskih gnojil je za

V tople grede in pod folijo marca sejemo korenje, redkvico, majniško solato, berivko, kole-rabico. V zabožke pa sejemo papriko, paradi-

bradatec, metuljnik. Rzasadimo stare šope večine trajnic in prenovimo staro zasaditev. Obnovimo zastirko na gredicah.

Metuljnik obrezujemo spomladi, je zelo odporna grmovnica.

Ker so tla pod trato zbita, jih je treba prezračiti z vilami za zračenje. Krtine izravnamo z valjarjem. Da bi pospešili rast trave, jo moramo pognojiti z gnojilom, ki ima visoko vsebnost dušika (NPK) 14-7-4). Luknje in vdolbine zasujemo s kremenčevim peskom.

začnemo saditi rastline na okrasni vrt, nekaj pozornosti pa bo treba nameniti tudi trati.

gnojenje zelenjavne-ga vrta zelo primeren kompost, ker je v njem uravnotežena vsebnost

žnik, jajčevce, v lončke lahko posadimo tudi fižol in sladko koruzo.

Morda niste vedeli... Pomladno obdobje je primerno za pomlajevanje

Za spomladansko razkošje čebulnic moramo poskrbeti jeseni.

Vrtnicam marca odstranimo vse odmrle ali bolne veje. Pomembno je tudi, da grm očistimo zelo starih vej, ki niso več produktivne. Nato poganjken odrežemo za tretjino ali polovico malce nad brstom.

Še pred setvijo na zelenjavni vrt je treba poskrbeti za prehrano tal. V biotičnem vrtu se uporabljajo organska gnojila, pri katerih se hranilne snovi topijo počasi, poleg tega izboljšajo rodovitnost tal. Več gnojila bodo

hranil, ki jih korenine počasi črpajo iz tal. Med najpomembnejšimi elementi, ki jih vsebujejo gnojila, so dušik, fosfor, kalij, za zdrav pridelok pa potrebujejo rastline tudi kalcij ter majhne količine magnezija, železa in bakra.

V drugi polovici meseca, če bo vreme toplo, na prosto lahko sejemo odpornejše vrtnine, denimo bob, čebulo, korenje, špinačo. Marec je čas za obrezovanje nekaterih grmovnic, kot so latasta hortenzija,

vanje najrazličnejših rastlin, tudi zelišč. Razredčimo in skrajšamo poganjke vzpenjalk kot so bršljan, srobot, vrtnice vzpenjalke.

*Besedilo: Olga Varga
Foto: svetovni splet*

... DO MADŽARSKE

Kateri instituciji Madžari najbolj in kateri najmanj zaupajo

Instituciji predsednika države madžarska družba najmanj zaupa, saj več kot polovica prebivalstva ne zaupa predsedniku države – je razvidno iz sveže reprezentativne poizvedbe inštituta Medián iz januarja letos, ki jo je naročila Madžarska znanstvena akademija (MTA). Anketiranci so lahko na lestvici od 1 do 5 izrazili svoje zaupanje v različne javne ustanove, pri čemer je predsednik države prejel najmanjše povprečno število točk, 2,5. Nezaupanje do predsednika je med tistimi z maturo ali visokošolsko izobrazbo najvišje, med državljani z največ 8 razredi osnovne šole pa najnižje. Glede na strankarsko pripadnost skoraj vsi podporniki stranke Fidesz-KDNP zaupajo predsedniku države, najmanj pa privrženci stranke Tisza. Po anketi družba najbolj zaupa Madžarski znanstveni akademiji (MTA) in znanstvenikom s povprečno oceno 3,9 na petstopenjski lestvici. Na drugem mestu je Madžarska akademija za umetnost s povprečno oceno 3,6. Davčna uprava (3,1), Vrhovno sodišče (2,9) in Ustavno sodišče (2,9) zavzemajo srednja mesta. Poleg predsednika države sta najmanj sprejeti Madžarska narodna banka (2,6) in Računsko sodišče.

Zaustavljene cene goriva

Vlada je uvedla zaščitene cene za bencin in dizel, nad katerimi drobnoprodajne cene ne smejo segati. Cena bencina je največ 595 forintov, cena dizla pa največ 615 forintov na liter. Minister za narodnogospodarska vprašanja Márton Nagy je delil dodatne podrobnosti glede vladne intervencije. Na svojem profilu na Facebooku je zapisal, da bodo „za zmanjšanje bremen in povečanje varnosti oskrbe“ znižali trošarino na goriva na minimum EU. Zadnja odločitev pri bencinu pomeni znižanje davka za 19,25 forinta na liter, pri dizlu pa za 20,48 forinta. Poleg tega prepovedujejo tudi izvoz surove nafte, 95 oktanskega bencina in dizla.

ENJAJ, STARA NACA!

Tau, kakšni človek baudiš, je od dosta vsega odvisno, prvič od genov, stere erbaš od starišov, okolja, gde gor rasteš, gde živeš, pa od tauga, kak se odlaučiš, da se odlaučiti trbej.

Od vsega tauga grata človek taši kakšni je, zavolo toga pravijo, ka negata dva enakiva človeka.

Jolika Pozvėgh Szabó na Gorenjom Seniki žive, pri Radioni Monošter dela, od nje leko povejmo, ka je karakter.

Vsigdar vse vöppej, ka misli. Se fejst bori za svojo pravico, za svojo družino. Človek bi mislo, ka je šefica, taša kapitanj, depa če go bola spoznamo, ugotovimo, ka sploj nej, je mamica, babica, stera velko srce ma.

- *Jolika, kak se nazaj spomniš na svoja mala, mlada lejta? Kak so tebe gorranili starši, stari starši?*

»Te je človek še cejlak ovak vido, kak so njega ranili, zdaj, gda že lejta maš, bola si zrejli, mlajše pa vnuke maš, zdaj že pá ovak misliš. Ge sem gorrasla z mojo mamov pa mojo babov, moj oča je nej doma biu, zato ka v Tatabányi v rudniki je delo. On je trno rejdko domau prišo, samo če je kakšni svetek biu ali kakšno vekšo delo je bilau, če smo drva sekali ali če smo mesarili. Tak ka name je ena sedemdeset

lejt stara ženska, moja babica vzgajala. Ona je bila šefica, ona je bila kapitanj, ona je nej samo meni zapovejdala, moji mami tö, ona je kralüvala

Jolika Pozvėgh Szabó je pripovejdala o svoji mladi lejta.

više naja. Tau smo mogli delati, ka je ona pravla, če nej, te je velka nevola bila.«

- *Tau je samo pri vas tak bilau ali tistoga ipa so babice vsepovedik zapovedale?*

»Babe so mele rejč pri rami, depa nej so bile taše kapitanj, moja baba je fejst dominantna bila, od nje se je cejla naša rodbina bodjala. Depa vejš kak je tau, gde je nej živela na den 24 vör, tam je zato telko nej mogla zapovedati.«

- *Baba je fejst sigurna bila s teuv?*

»Sigurna bila z meuv, dostokrat sem krivično fasilava, te bi še razmila, če bi kaj tašo naredla, ka je z lavi namenom, depa gda zato dobiš, ka si naivna... Mali si pa ne vejš, če tau slobaudno ali nej, te je tau nej pravično. Če sem kaj

naredla, meni so nikdar nej taprajli tau, zaka nej slobaudno, zaka aj tašo ne delam, včasim so me spokali brezi tauga, ka bi znała, zaka sem daubila. Tak ka strašno dosta sem fasilava pa tau vejn psihično še gnesden vpliva name. Vajn zavolo toga sem nikdar nej vejtdla sama sebe ceniti, vsigdar sem se nazajdržala, nej sem mejla zavüpanja v sebi.«

- *Tvoja mama je nej branila tebe?*

»Ona je nej mejla rejči. Bilau je tašo, ka sem na vüzenek k odjnji (kres) stejla titi pa zaman me je mati pistila, baba go je za meuv poslala pa me je domau zapovejtdla. Moja baba je materi dočas mira nej dala, dočas je štenkala, ka mama je mogla pistiti, če stejla ali nej. Ona je taša bila, ka vse je po njenom moglo biti, ona je za vraga nej pistila, bola bi mrla. Tau je na mojo mamino življenje fejst vplivalo, ona je nikdar nika nej mogla po svojom delati. Njeni zakon je nanikoj prišo v tom, zato ka oča je zavolo babe nej domau odo, sledkar sta pa te tak naraznok odišla z mamov. Pa če tak gledamo, sto je nabola lagvo zopodo, ge, niške drügi.«

- *Peneze je tö ona mejla prejk?*

»Ona je bila šefica vsepovedik, ona je pelala vse. Babica je dva moža mejla, s prvim možaum je pet mlajšov mejla, gda je on mrau, te je drügoga moža mejla pa moja mama je že od tauga bila. Depa stara baba je itak vse tak napravla z grüntom, vse

je gnako razdelila, nej samo mlajši od prvoga moža, od drügoga so tö vsi erbali. Zaman so se med seuv, z rečtjauv vse lopau zmenili, ka tau je moja njiva, tista je tvoja njiva, depa ta rejč je samo dočas valala, ka so starci bili, zdaj so vsi gnako gor na papiri. Zdaj, če bi babica nazaj prišla, bi leko vidla, ka je s tem nare-

najprvin kraj od rama stejla oditi, ge sem že mlado taši par stejla najti, s sterim bi se ženila, steri bi mene vörejšo. Zato ka ge, gda sem že malo starejša gratala, sem vidla, ka tau nej dobro, ka moja baba z mamov dela. Ge sem se že te odlaučila, ka ge se ne njam, ka bi z menov tau delala. Ge sem njej sir gučala, če osem-

Držinski kejp. Baba Naca je na pravom kraji v črnem vacalejgi. Pauleg nje stodji Jolika.

dla, baukše bi bilau, če bi grünt dola dala zadругi pa te bi na stare dneve penzijo dobila. Depa nej, mlajši na mesec stau forintov so njej plačüvali, etak so njau tadržali. Moja mama je ranč tak mogla plačüvati kak drügi, tau se je nej štelo, ka je baba z nami živela. Ge sem sama bila pa te je tak bilau, ka za enga deteta so nej plačali otroškoga dodatka (családi pótlék). Oča je te že drügo emo, on je 150 forintov plačüvo mejsečno zamé, depa samo do 14. lejta starosti, tak ka mami je fejst žmetno bilau.«

- *Tvoja babica, tau, kakšna je bila, kak je tebe vzgajala, je fejst vplivala sledkar na tvojo življenje?*

»Je vplivalo, ge sem kak

najset lejt stara baudem, ona več meni nede zapovedala. Pa kakšno je življenje? Kak sem tau ge čakala! Moja baba je na moj osemnajsti rojstni den mrla. Dočas se je nej prejkdala, ka je name pod kontrolov, pod komandov leko mejla.«

- *Kak si ti do svoji hčeri, do vnukov?*

»Vajn ranč zavolo toga, ka sem preživela v mladi lejta, ge sem bola meka, sploj sem nej stroga bila z mlajšami, z vnuki pa še bola nej. Vejš, kak sem ge tauma prauti, ka mlajše vdariti, tau je zadnje, ka se ma zgoditi. Če dekle kaj škejo moje male vnuke ekzecirati, te njim sir pravim: Na, enjaj, ti stara Naca! Zato ka so moja babo tak zvali.

Karči Holec

ZIDINE PRIPOVEJDAJO

Slovenski Kras više ma-urdja za trno zanimivo krajino vala. Tam se kaj takšnoga vej najti, ka v enoj drugoj kraji-ni nega. Človek pa brž stejne kaulak paul pa travnikov zagledne, gda na Kras pride. Kama človek staupi, kamen vö iz zemle gleda. Na takšnom, zvün ostre trave, nika ne more zrasti. Ge-zere lejt nazaj so lidge začnili te kamle doj z zemle nositi, tüdi vö iz

stejne so iz toga gratale.

Na Krasi so lidge kamen kunauli pa po bože ga svetili

Vejmo, mladi doj z zemle idejo, drugi slüž si iškejo. Vnauge stare stejne so se vküper sele ali pa prejk nji je trnje zraslo. Vse več pa je po-pravljajo, mladi se pri tejn te stare meštrije včijo. S tejn za tau erbi-jo skrb majo.

Zavolo kraški stejn je

zidali. Od enoga pa pau mejtera visko pa nin

Djaja na djelene
Arheologi so ojdli po kra-

Lidge na Krasi so pravi majstri za takšo zidarijo brezi majtra gratali. Zavolo toga se takšno zidarijo kraški suhi zid pravi. Suhi ali süji tau znamenüje, ka ene kraple vode je za zidarijo nej trbelo. Të stejne so leta 2018 bile v register UNESCO nut napisane. Za kulturno erbijo so je vözglasile.

Na levoj fotografiji stara stejna eške stodji pa mali ram je iz kamla napravleni tö. V njem so se pasterge držali. Na pravom kraji je té mali pasterski ram na nauvo gor postavleni. Baukše povejdano, popravili so ga. Kaulak 400 takši pasterski ramov se na Krasi eške leko vidi.

Na levoj fotografiji stara stejna eške stodji pa mali ram je iz kamla napravleni tö. V njem so se pasterge držali. Na pravom kraji je té mali pasterski ram na nauvo gor postavleni. Baukše povejdano, popravili so ga. Kaulak 400 takši pasterski ramov se na Krasi eške leko vidi.

zemle so ji kopali. Tak so zemlo daubili. Tiste

divdja stvar nej na pau-le mogla priti. Tak je

80 cm šörko so zidane. Na Krasi so je nej samo kaulak njiv pa tranikov delali. Tüdi mejaše med dvöma vesnicama so napravjli. Kak bi škeli prajti: tau je naše, tisto pa vaše!

Arheologija je dosta nauvoga od te stare zidarije naprej prinesla. Nej dugo nazaj eno cejlo malo senzacija so najšli. Pravijo, ka takše nin v Evropi ne poznajo. Malo baukše povejdano, so eške nej takše vidli.

jini, gledali, nejso mogli razmeti, ka vidijo. Depa,

Arheologi so najprva te konstrukcije najšli. Pomalek so na tau gor prišli, ka stejne so dosta dukše, kak so je poznali.

velke pa menjše kamle so kaulak na nauvo spu-cane zemle sklali. Cejle

vertom nej kvar delala. Depa, velko delo je trbe-lo obrejdti, ka so je zo-

Tak so djelene vküper naganjali. Na obeh krajej se lepau leko vidi, ka je od idašnji stejn ostanolo. Na konci je velka graba bila skopana, tam so djeleni svojo paut zgotovili.

nauve tehnologije so je 5500 lejt nazaj odpela-le. Tisti indašnji lidge so

tüdi takzvine süje stejne delali. V krajini so najšli, ka so nisterne prejk enga kilometra duge bile. Zaprav, dve tak du-givi stejni, ka sta prauti kraji vse bole vküper šle. Nut v med njivi so djelene naganjali. Tak so je od 50 do 100 nagnauk tüdi daubili. Fotografije več od rejči povejo.

Eške itak so nej vedli, zakoga volo so stejne napravlena bile. Vedli pa so, ka za trno stare velajo. LIDAR je više nji šau, fotografejro, poma-lek se je neka vcejlak drugoga skazalo. Tau, ka niške si je ranč nej vüpo brodititi. Stejne so dosta višise bile, kak ti-sto, ka je od nji ostanolo. Zmejs med stejnam aj bi se tau godilo.

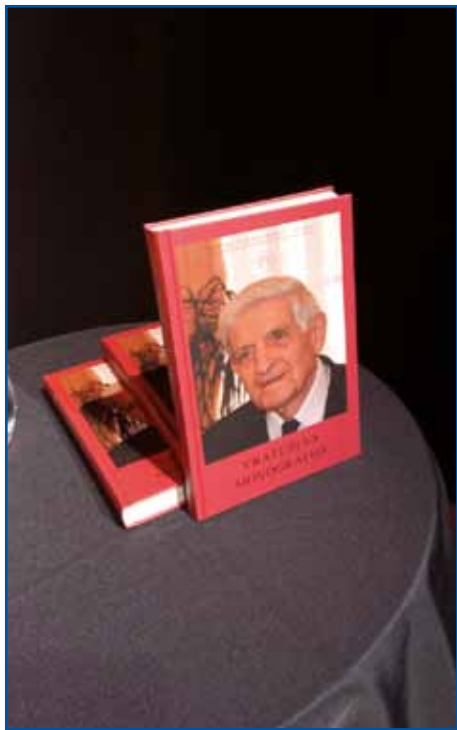
Ta pripovejst za najsta-rejšo vala, ka vse so lid-ge na Krasi iz kamla de-lali. Kamen na Krasi pa eške gnesden za živoga

vala. Brezi njega je nej šlau pa néde.

Miki Roš

»SAKŠI SE OD SAKŠOGA LEKO KAJ NAVČI«

V dvorani sobočkoga grada, štera zovejo po režiserki Duši Škof (1960–2022) so meli 20. februara svečanost *Beseda in zven*, gé so notapokazali lidam mo-

nografijo o Antoni Vratuši, s knjigov pa se je zaokroužilo Vratuše leto.

Monografijo je vödala Slovenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU), urednik je biu profesor Marko Jesenšek. Bogata kniga je za štenje na dvejstau šestdesetosem stranaj. Med razpravami lejko štemo razpravo naše znanstvenice Marije Kozar Mukič *Vratuša in Porabje*.

Leta 1939 je odo Vratuša pri nas pa je takšo vido med Slovencami, šteri so nej bili pridruženi k matici, ka je rejsan zbüdilo skrb pa straj. Povejdali so njemi, ka starejši vsi po domanjom gučijo, dapa mlajši skur raj gučijo vogrski kak slovenski. Ena baba v Farkašovcaj njemi je najprvin nej smela gučati slovenski, ka je mislila, ka je Vratuša nekši žakucar

od biroviije. Vratuša se je té odlaučo, ka jih ne de spita vo, če gučijo slovenski, liki včasik jim začne po domanjom gučati, kda se sreča ž njimi. Pa kak je napiso:

»...sklep ni bil napačen. Naklonil mi je še mnogo domačinov na moji poti in mi izgledil pot do marsikatero njih skrivnosti in do marsikatero posebnosti njih narečja.«

V Slovenskoj vesi pa je brez počivanja zapiso narečno gradivo. Kak piše, je nūco »vprašalno polo«

(kérdoív), v šteroj je bilau dvejgezero petstau rejči. Zapisane rejči je primerjo (összevetette) z rečami Dolnijj Slaveč, gé se je naraudo. Čegli je delo nej bilau lejko, ka so njemi nindrik zaprli dveri pred nausom. Žau, je fejst malo lejko objavo s toga gradiva, ka se je med bojnov vse zgibilo.

V monografiji najdemo odgovor odkec je priimek *Vratuša*? Tau pa rasztomači profesor Marko Snoj.

Vratuša je nej pogausti priimek. Na konci pripona *-uša* se najde v drugij primkaj, kak *Ivanuša* pa *Petruša*, šteriva sta gratala z Ivana pa Petra. Vratuša je znabiti grato s slovanškoga imena *Vratislav*, štero je tvorjeno z glagola *vratiti* (vrniti, nazaj priti, nazaj dati). Tau ime je sorodno (rokon) s takšimi imenami tūj kak *Renato*, *Renata*, *Rene*. V latinščini

retornare, returnare tūj pomejni *vrniti*.

V monografiji lejko štemo ešče eno razpravo od porabske rojakinje Marije Bajzek Lukač, *Nomen est omen – Jožef Košič* (*»nomen est omen«* v latinščini pomejni ime je znamenje). »V znanstvenem in jezikoslovnem delovanju Antona Vratuše se zrcalijo temeljna prizadevanja Jožefa Košiča, ki je v 19. stoletju sistematično deloval za ohranjanje in utrjevanje prekmurskega jezika ter z njim povezane kulturne identitete.« Tadale pa piše o Košičovom skladi, šteri je »zagotavljal institucionalne okvire za delovanje v Košičevem in Vratuševem duhu.«

V dvorani Duše Škof je

profesor Pirjevec spaumno, kda je potūvo v Jemeni pa so šli »skozi skalnato in pepelnato sivo puščavo,« je zmejs z autobusa na pamet vzeu zeleni pravokotnik. Profesor si je pravo, ka tau je kak edenski pūn-

grad, gé sta bila Adam pa Eva. Ranč tak pokaže petajnski pūngrad (Vrt spo-

zgodovinar Jože Pirjevec, šteri je akademik pa profesor noveše zgodovine na Univerzi v Kopri, tak gučo o Vratuši kak o svojom mentorji pa dobrom pajdaši, s šterim je tesno sodelūvo na Slovenskoj akademiji. Tau pa je ekstra omejno, ka je Vratuša s kakšov lūbeznijov gučo vsigdar o *Vrti spominov in tovarištva* v Petajncaj. V svojom govori se je pro-

minov in tovarištva), ka bi lejko bila cejla Slovenija: »kraj notranjega miru, urejenega in pravičnega socialnega sistema mednarodnega dialoga.« Profesor Pirjevec tak misli, ka je takši pūngrad »potencialno mogoč« zavolo intelektualne pa gospodarske razvitosti slovenskoga naroda, itak pa je stvar bodaučnosti, ka slovenski politični voditeli

itak ne vörvlejo tau zavolo maloga števila Slovincov na svejti. Vratuša pa je pravo, ka, če mamó kaj povedati, té lejko gučimo na mednarodnoj ravni. Profesor se spravlja z občūtlivimi (érzékeny) pi-

tanjami v zgodovini pa je ranč tak občūtliva stvar, ka je biu Vratuša na strani komunistov. »Vratuša po mojem mnenju ni bil komunist, za to mu je manjkala ideološka zagnanost in značajska ostrina,« pravi gospaud Pirjevec, tau pa pomeni, ka je Vratuša nej biu navdušen za ništerna načela, štera bole razlikūvlejo komunizem od drugij ideologij. »Verjel pa je v humanistične poteze.« Paul leg toga je austó vören do svojij prekmörskij korenj. Med slejdnjimi razpravami monografije je intervju, šteroga je napravo Mitja Slavinec z Vratušov v decembri leta 2014 *Sakši se od sakšoga leko kaj navči*. V intervjuji lejko štemo par rečij pa stavkov v prekmörščini. V intervjuji je Vratuša gučo o svojoj mladosti pa žmečavaj v bojni pa ka njemi pomejni petajnski pūngrad.

Akoš Anton Dončec

RAZGIBAJMO MOŽGANE

SKANDINAVSKA KRIŽANKA

					AVTOR: MATJAZ HLADNIK	DIVJI AVSTRALSKI PES	VIŠJI CILJ, IDEAL	ZAČETNI DEL SKOKA	JAPONSKA DENARNA ENOTA	MAJHEN, SUH ČLOVEK	IZGON IZ DOMOVINE, PRECNAVSTVO	MANUŠA KITA LAS
					HIŠA Z DVEMA LOČENIMA STANOVANJEJA	6					11	
					PRODAJNI ARTIKLI							
					NOSILNOST					2		
					PREBIVALEC GRČUJE VOJAŠKI POHOD				VPITJE, KRČANJE			
									PETI SKLON			
POMOČ: APPLE EKSLI IDI OMELA	VOOLBIRA V STENI, NIŠA	VEŠOLISKI IZSTRELEK	NAŠ GLEDALIŠKI FILMSKI IGRALEC (BERT)	MITJA OKORN TYRA BANKS	3		POLZAJEDAVKA (BELA ...), KOS POHIŠTVA					
SORTA, ZVRST	10					SALJIVO ODRSKO DELO ZNAMKA IPHONOV					POSODA VALJASTE OBLIKE ZA KUHANJE	44. PREDSEDNIK ZDA (BARACK)
OBRAT, OBRNITEV		5						VAS SPOPAD, PRETEP				4
METRIČNI POUČAREK, IKTUS			12		ŠPORTNA DEJAVNOST ŽENSKI OSEBNI ZAJEMEK		1				ORLANDO BLOOM UKRAJNSKI DIKTATOR AMIN	
POSEL, SLUŽBA						VIŠOK HRIB OLIVER TWIST						
ETILNI ALKOHOL, VINSKI CVET				7				NAŠE IME ZA UDINE		8		
VZHODNO-AZIJSKA BORILNA VEŠČINA								NARISAN OSNUTEK				9

Končna rešitev:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

SLOVENSKI UTRINKI

Nauvo oddajo Slovenski utrinkov si leko poglednete na televizijskem programu

Duna TV v četrtek, 26. marca, zrankoma v 6.51.

Če zamidite, bau oddaja na programi znauvič na kanali

Duna World gnaki den zadvečerka v 13.24.

Magazin leko kisnej vidite na internetnom atrejsi:

<https://mediaklikk.hu/musor/slovenski-utrinki/>

Nutzakapčite tevene, mi vas čakamo!

TV SPORED

Na naslednji povezavi najdete pregleden spored

TV Slovenija 1 in Slovenija 2 za izbran dan:

<https://tvspored.delo.si/>

SUDOKU

							5	
1		6	9		7			2
			2	3	4			1
	2	5		4		7		
	1	3	5		6	2	4	
		7		9		5	8	
6			4	8	3			
3			6		5	1		8
	8							

MATEMATIČNA UGANKA

$$\text{purple flower} + \text{purple flower} + \text{purple flower} = 15$$

$$\text{white flower} + \text{yellow flower} + \text{white flower} = 22$$

$$\text{purple flower} + \text{yellow flower} + \text{yellow flower} = 17$$

$$\text{purple flower} + \text{yellow flower} + \text{white flower} = ?$$

Človek!

ŽELIŠ BITI SREČEN?
NE ŽELI SI SREČE.
(Srečko Kosovel: Sivo)

Berimo poezijo!
Ti nam verz - mi tebi kavo!

Naj se ob skodelici kave in poeziji rodi trenutek,
ko bomo drug drugemu lahko povedali
lepo, dobro in svetlo besedo.

Kava povezuje, poezija po Veže

V ponedeljek, 23. marca 2026, ob 14.00
v prostorih Generalnega konzulata
Republike Slovenije v Monoštru

Dogodek pripravljamo v sodelovanju s svetovalko
za narodnostno šolstvo Valentino Novak, predsedniko
Slávističnega društva Prekmurja, Prekije in Porabje
Stefanom Karđošem in učiteljem asistentom
Gašperjem Gombocem.

Generalni konzulat Republike
Slovenije v Monoštru

USTVARJALNI NATEČAJ

Republika Slovenija letos praznuje 35-letnico samostojnosti. Ob tej priložnosti vas vabimo,
da sodelujete na ustvarjalnem natečaju z naslovom **MOJA SLOVENIJA**.

Natečaj je namenjen vsem, ki želite izraziti svoja občutja, vtise, opažanja in poglede,
povezane z matično domovino Slovenijo.

Narišete lahko risbo, ustvarite sliko v formatu A4, izdelate maketo, skulpturo ali kolaž.
Svoje izdelke v fizični obliki (ne fotografirane) pošljite na sedež Zveze Slovencev na
Madžarskem: 9970 Szentgotthárd/Monošter, Gárdonyi ulica 1.

Rok za oddajo likovnih del je **29. maj 2026**.

Prosimo vas, da izdelku priložite podatke: ime, priimek, starost, naslov, e-naslov.

Izbrana dela bodo junija razstavljeni na osrednji prireditvi ob praznovanju 35-letnice
samostojnosti Slovenije v Slovenskem domu v Monoštru. Po končani razstavi bomo
izdelke vrnili lastnikom.

Za podrobnejše informacije pokličite na telefonski številki +36 94 380 208 ali pišite
na e-naslova: biserka.bajzek@gmail.com, lilla.fasching@gmail.com

Avtorji likovnih del se strinjajo z objavo poslanih del in osebnih podatkov za
promocijo natečaja.

KO SE PTIČKI ŽENIJO

12. marca smo z otroki
v vrtcu tudi letos obudili
stari slovenski običaj –
gregorjevo. Na ta dan se
je nekoč začela pomlad,
ljudsko izročilo pa tudi

pravi, da se takrat ženi-
jo ptice. S pomladnimi
motivi, ladjicami in za-
ljubljenimi ptički smo
v vrtcu ustvarili deko-
racijo za gregorjevo. Za

piko na i pa smo se od-
pravili do potoka in po
njem spuščali ladjice, ki
naj bi odnesle vse skrbi
in zimo.

Lara Tivold

Porabje

Tednik Slovencev na Madžarskem
Izhaja vsak četrtek

Založnik
Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Nikoletta Vajda-Nagy

Naslov založnika in uredništva
H-9970 Monošter/Szentgotthárd, Gárdonyijeva ul. 1
T: 0036 94/380 767
E: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk
TOPnet, d. o. o.
Kupšinci 49d, 9000 Murska Sobotna, Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava,
Urad predsednika Vlade Madžarske, oddelek za
narodnosti, Zveza Slovencev na Madžarskem
ter Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v
zamejstvu in po svetu.

Letna naročnina za Madžarsko 2.600 HUF,
za Slovenijo 22 EUR, za druge države 52 EUR oz. 52 USD.

Številka bančnega računa:
HU75 11747068 20019127 00000000,
SWIFT koda: OTPVHUHB

ZVEZA.HU

ZVEZA SLOVENCEV NA MADŽARSKEM
MAGYARORSZÁGI SZLOVÉNEK SZÖVETSÉGE